

**„...ENNEK UTÁNA EXECUTOR
COMMISSARIUSOK NEM LESZNEK”**

KORRUPCIÓ BIHARBAN, AVAGY A MEGSZÜNTE-
TETT VÉGREHAJTÓ BIZTOSI TISZTSÉG

Szegény contribuens ember sem vármegye, sem militaris, sem földes uraság tisztjeinek semminemű ajándékkal nem tartozik, melyet jól elméjére kell adni – írja Baranyi Miklós Bihar vármegye váradi járásának főszolgabírája 1771. januárjában, majd azért hozzáteszi: egyéb iránt ami Istené Istennek, ami a királyé a királynak, ami a földes úré a földes úrnak kell adni serényen és zúgolódás nélkül. Az idézet az adószedés szükségességére és az ehhez kapcsolódó – úgy tűnik időről-időre – előforduló hivatali korrupcióra világít rá.

Bihar vármegye török alóli felszabadulása utáni szervezeti újraelakításának egyik első lépése volt a fennmaradt települések adóztatási célzatú összeírása 1692-ben.¹ A vármegye 18. századi dokumentumai között jelentős mennyiséget képvisel a perceptorátus iratanyaga,² de természetesen a közgyűlési iratok között is nagy mennyiségű kapcsolódó tétel található.³ Annak ellenére, hogy az adóösszeírásokat gyakran hasznosítják a helytörténeti kutatások során,⁴ az adószedés, mint folyamat eddig kimaradt a vizsgálatokból. Köszönhető ez talán annak, hogy az adószedői hivatal iratai a második világháború során részben összekeveredtek és megsemmisültek, illetve, hogy a levéltár ismertető leltára szerint a *kivetést követő adóbehajtás menete – iratok biányában – Biharban nem rajzolható meg.*⁵ A most közlésre szánt források hátterének bemutatását

¹ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára. (MNL OL) U44 Bihar (1692). Közli MEZŐSI KÁROLY: *Bihar vármegye a török uralom megszűnése idején*. Bp., 1943.

² Az iratok terjedelme 6,65 iratfolyóméter, aminek egyharmadát a számadások teszik ki, a fennmaradó részt különböző típusú összeírások adják. Az iratok mai rendszerét 1964–1966-ban LOK utasításra alakították ki. Az a) állagban a „vegyes összeírások” kaptak helyet. Itt helyezték el a zsidókat számba vevő, valamint a pestisösszeírásokat. Ide kerültek a máshonnan kiemelt (pl. Csákyak keresztszegi uradalmának összeírása), vagy az ajándékozás útján bekerült conscriptiók (az 1552. évi bihari dicajegyzék másolata), az egyetlen fennmaradt himlőoltás összeírás (Sárréti járás) és az 1828. évi országos összeírás települési összesítői. A b) állag „Adóösszeírások” címszó alatt tulajdonképpen a házi (néhány esetben a militaris) cassa számára készült 18. századi összeírási íveket tartalmazza. A c) állagban a nemesi hozzájárulásokkal kapcsolatos conscriptiók találhatóak. A d)-ben kaptak helyet a perceptorátus iratainak töredékei: házipénztári mellékletek (kérvények, alamizsnaügyek stb.), valamint évenkénti költségvetések, számadások. (MNL Hajdú-Bihar Megyei Levéltára. IV. A. 4.)

³ A jegyzőkönyvekhez kapcsolódó iratok között külön kezelték az adózással kapcsolatos ügyeket, azokat külön fasciculusha gyűjtötték. Ez az iratkezelés többszöri módosítása során sem változott. (MNL HBML IV. A. 1.)

⁴ A levéltári kutatásokon alapuló helytörténeti monográfiák felsorolására itt nincs mód. A magánföldesúri birtokokon élő jobbágyság terheit vizsgálta PAPP KLÁRA: *Biharország jobbágynépe*. Debrecen, 1998.

⁵ Pontatlanságai ellenére a legtöbb információt közli a témában A helytörténetírás levéltári forrásai Hajdú-Biharban 1848-ig. A Hajdú-Bihar Megyei Levéltár Közleményei 3. Szerkesztette: KOMORÓCZY GYÖRGY. Debrecen, 1972. 44–48.

célzó kutatás nem törekedhetett a teljességre, mégis számos adatot sikerült feltárni, amelyek alapján nagy vonalakban mégis felvázolható a bihari adószedés folyamatának 18. századi története.

Már 1721-ben szabályrendeletet hozott a vármegye arról, hogy a kvártélyok kivétele és az adókvétel megállapítása nyilvános gyűlésben történjék,⁶ s hogy a terhek egyenlő elosztása céljából – *az országban levő több nemes vármegyék módja szerént* – háromévente összeírást kell végezni.⁷ A vármegye 1745. évi – később többször megújított – szervezési szabályrendeletének több pontja vonatkozik az adózás szabályozására.⁸

A conscriptorok mindig előre kiadott utasítás alapján, előre megjelölt időpontban⁹ a „helység lajstromának” kézhezvétele után, az adott településen kijelölt helyszínen vették számba a – hit letételére kötelezett – lakosság vagyonát.¹⁰ Az összeírás alapján az adó a megyei jegyző utasítása szerint hivatalosan az adószedők és a szolgabírák gyűjtötték be. Az eredeti tervezet megváltoztatását az illetékes szolgabíró jelentése alapján a közgyűlés módosíthatta, vagy „rendkívül sürgető” esetben az alispán. A perceptorok által két példányban elkészített számadásokat¹¹ a megyei közgyűlés jóváhagyása után kellett a Helytartótanácsnak továbbítani. Az adószedők hivatalának helyeül a közbiztonság szempontjából kiváló Váradot jelölték meg, *hogy a cassát valamegy veszedelem ne érje.*¹²

A megye szolgálatában álló járási particularis perceptorok munkáját az egyes településeken működő – munkájukért cserébe adómentességet élvező¹³ – adószedők¹⁴ segítették, akik nyilvántartották a befizetéseket és elmaradásokat, de az adó beszolgáltatásáért végső soron a helyi bírák feleltek. Az 1745. évi statútum szerint a falu bírása tartozott minden jövedelemről a szolgabíró és egy esküdt előtt elszámolni. A *portiot* a bíró elvileg arányos mértékben, fejenként róttá ki, a contributionalis és domestica cassa felé történő befizetéseket külön-külön, a *szegény embernél leendő különös palétára* is fel kellett vezetni.¹⁵ Sáránd mezőváros adószedőinek 18. század végi igen részletes lajstromai

⁶ MNL HBML IV. A. 1/a. 4. k. 13–14.

⁷ Bihar vármegye statútumai 1757. 27.

⁸ Az eredeti statútumot jelentősebb módosítása volt az 1757. évi, amin kisebb változásokat ejtettek 1760-ban és 1769-ben. Ez a szabályozás maradt hatályban 1782-ig. Kiadva: *Bihar vármegye statútumai 1757.* Összeállította, a szöveget gondozta és a bevezető tanulmányt írta SZÁLKAI TAMÁS, Debrecen, 2012. 10–11.

⁹ Több napig tartó munka esetén a szállást és ellátást az adott település biztosította. Sárádon pl. 1775-ben az előre megjelölt napon nem érkeztek meg az összeírók – pedig a jegyző előző nap át is ment, a szomszéd faluba érdeklődni – így a számukra készített ételt és nyolc icce bort – hogy „el ne vesszen” – a falu előljárói a szakács asszonyokkal együtt fogyasztották el. (MNL HBML V. 667/a. 1. d. – Az iratok évről-évre követik egymást. – 1774. évi csapszéki számadás.)

¹⁰ Jellemző, hogy egy 1723. évi instrukció szerint az esketés előtt az összeíróknak el kellett „igazítani” az adózókat, ugyanis hamis bevallás esetén kalodában a falu népe előtt „csapatatnak meg.” (MNL HBML IV. A. 1/b. 9. Fasc. VII. 1723.)

¹¹ Már az 1715. évi LVII. tc. 1 §-a kötelezővé tette az adószedésben részt vevő hivatalnokok évenkénti számadásainak elkészítését.

¹² Bihar vármegye statútumai 1757. 27.

¹³ Az adóösszeírásokban külön feltüntették a perceptorokat. (MNL HBML IV. A. 4/b.)

¹⁴ Feladatuk inkább a nyilvántartás volt. Magyarul palétásoknak hívták őket.

¹⁵ A helységek számadásainak elkészítését Mária Terézia részletesen szabályozta. (MNL HBML V. 637/a. 14. k. 75–80.) Ez alapján készültek a lentebbi sárándi számadások is.

alapján tudjuk, hogy a lakosság különböző időpontokban törlesztett az ekkor negyedévente begyűjtött adóból.¹⁶ Ez a helyzet vélhetően a megye más településein is előfordult, legalábbis erre utal a bírák számára küldött, gyakran ismétlődő felszólítások sora a szolgabírák currensiben.¹⁷ Ennek ellenére a lakosok sok esetben nem tudták időre kifizetni a kirótt adóösszeget,¹⁸ amint erről a vármegyei jegyzőkönyvek és a megmegújuló végrehajtási utasítások évről-évre tudósítanak.

A bírói elszámolások utóbb a vármegyei perceptorhoz kerültek, aki egy 1727. évi – a Helytartótanács utasítása alapján hozott – szabályrendelet szerint a pénztár bevételeinek és kiadásainak kezelésére volt kötelezve,¹⁹ egy személyben volt tehát számvevő és számvivő. A 18. század második felében a hivatali struktúra egyre sokrétűbbé vált: a járásokban particularis perceptorok is működtek, s az iratokban is officium perceptoratus-ról olvashatunk, ahol a számviteli gazdálkodást már külön választották, melynek élén a főszámvevő (rationum exactor) állt.²⁰

Az adóhátralékok behajtását a közgyűlés rendelhette el, amit a végrehajtás megkezdése előtt két héttel ki kellett hirdetni a településeken.²¹ Mivel azonban az elmaradások behajtása a perceptorátusnak igen nagy terhet jelentett, a 18. század közepétől mind a házi, mind a hadi pénztár²² executor commissariusokat, végrehajtó biztosokat (tehát külön bellicus commissariusokat is)²³ alkalmaztak, később pedig csak végrehajtókat, akik részletesen kifejtett instrukciók alapján végezték munkájukat.²⁴

Az 1771. február 26-án készült utasítás 12 pontban foglalja össze az executor commissariusok feladatait. A generalis perceptortól kapott részletes lajstrom és előzetes alispáni jóváhagyás után szálltak ki a biztosok 3-5 fő executor katoná, vagy megyei alkalmazott kíséretében. Szállást, ételt és napidíjat mindig a tartozást felhalmozók biztosították számukra.²⁵ Gördülékeny behajtás esetén az executorok más szomszédos településekre a biztos nélkül is átküldhetőek voltak „jó instructioval”. A behajtást addig kellett folytatni, amíg a tartozás nagyobb részét be nem gyűjtötték. A beszédést mindig

¹⁶ MNL HBML V. 667/a. 1. d. 1785/86.

¹⁷ MNL HBML V. 637/a. 14. k. 50.

¹⁸ A már említett – kellően részletes – sáránci nyilvántartásból pl. kiderül, hogy a településre az 1785/86. adóévben mért 626 Rhénes forint 26 krajcárból (ebből domesticalis 125 Rft 20 kr.) csak 536 Rft 14 kr.-t (ebből domesticalis 115 Rft 21 kr.) teljesítettek, ami a kasszába fizetett összeg (503 Rft 55 kr.) mellett tartalmazza az adószedő fizetését (6 Rft), útiköltséget, sőt még a pénz szállítására szolgáló zacskók árát (1 Rft 44 kr.) is. (MNL HBML V. 667/a. 1. d. 1785/86.)

¹⁹ MNL HBML IV. A. 1/a. 4. k. 13–14.

²⁰ MNL HBML IV. A. 1/a. 21. k. 15.

²¹ A források szerint az előzetes bejelentés nem valósult meg, hiszen így fordulhatott elő, hogy egy-egy települést akár évente nyolcszor is meglátogatott a commissarius. (Lásd lentebb Nyitrai László ügyét.)

²² A két pénztár szétválasztását a Magyar Kamara már 1731-ben elrendelte.

²³ A bellicus commissariusok a váradi katonái commendans felügyelete alatt álltak. Az 1759. évi instrukció szerint executor napí 8, a katonák napí 5 krajcár illetményt kaptak, a commendans részére helységenként 1 garast kellett adni. Itt is kikötötték, hogy a commissarius „napjában többet ne vegyen és ennek színe alatt valami kereskedést ne indítson...” (MNL HBML IV. A. 1/b. 18. Fasc. IV. 1759.)

²⁴ Módosított instrukciók: MNK HBML 1759: IV. A. 1/b. 18. Fasc. IV. 1759.; 1771: uo. S. Fasc. II. 1771.; 1780: uo. 561. Fasc. I. 1780.

²⁵ Az adós gazdák terheinek enyhítésére a commissarius szállását és ételét és napidíját 3-4, az executorokét 2-3 gazdától kell beszédni.

a legnagyobb tartozást felhalmozó gazdáknál kellett kezdeni, ahol legalább az – executio ideje alatt naponta szedendő – executionalis garas behajtását elvárták. Ezt a bírónak történő átadást követően az elmaradás lefaragására fordították. Tiltották a behajtás során a károkozást, a „verissel, káromlással” szitkozódást. A commissariusnak a begyűjtött adóval együtt hetente „kisdéd” cédulákra írt jelentést kellett tennie a perceptornak és az alispánnak, feltüntetve melyik nap, hol és milyen eredményt ért el az executio.

A biztosok számára a végrehajtás ideje alatt napi kétszeri két tál ételt és egy icce bort kellett biztosítani, valamint két garas napidíjat. A végrehajtást végző katonáknak az első héten kétszeri étel járt ital nélkül, a második héttől kezdve a hadi regulamentum szerint egy icce bor, vagy két icce ser, vagy ezek helyett egy garas járt. A megyei tisztviselők ellátása azonos módon történt, viszont a második héttől már nem kapták az egy garas napidíjat, mivel a megyétől egyébként is fizetést kaptak. Külön kiemeli az utasítás, hogy a végrehajtást végzők az ételek közt nem válogathatnak, hanem *amihyennel a tisztességes gazda ember szokott élni, megelégedjenek.*²⁶

A jelek szerint az utasításokat azonban nem tartották be. Úgy látszik, hogy a nagy összegek beszedésével megbízott végrehajtó biztosok – és az őket segítő katonák – becsületessége a források tükrében erősen megkérdőjelezhető volt.

Érdeemes áttekinteni egy ilyen korrupciós ügyet,²⁷ hogy lássuk, mi vezetett az executor commissarius tisztének megszüntetéséhez. Hosszasan vizsgálta a vármegye 1753-ban két biztos ügyét, akik hét faluban követtek el visszaéléseket. Különösen Nyitrai Lászlóra volt sok panasz, aki 1750 és 1753 között hat helyen okozott károkat, amiket röviden így foglalhatunk össze:

Gyapju faluban a biztos hetedmagával mulatott, majd a település 200 Ft tartozását behajtva távozott. Néhány hónap múlva másik commissarius érkezett, aki szintén követelte ugyanazt az összeget, amit a bíró félelmében újból kifizetett. Szentmiklóson 1750-ben hat alkalommal járt, ahol pénzt vett fel kölcsön – általában titokban, „discretioba” –, egy alkalommal pedig egymaga megivott 17 icce bort, amit végül a bíró fizetett ki a kocsmárosnak, sőt még egy 15 krajcár értékű keszkenőt is kapott. Madarason öt alkalommal 96 polturát és négy máriást vett fel, valamint a számlájára róttak hat icce bort is. Nyitrai commissarius Keresztszegen is *gyakran megh fordulván* egyszer egy icce vajat, másszor négy icce bort, egy másik esetben pedig 20 polturát kapott. Egyszer egy katonával jelent meg, s egy napra nyolc adag ételt kért, részben természetben, részben készpénzben. Itt annyi ajándékot kapott, hogy a helyiek már fel sem jegyzték részletesen. Ezzel szemben Rojton rendszeresen lejegyezték Nyitrai „igényeit”. 1750-ben egy köből búzát, egy bárányt és egy nyulat, valamint egy icce vajat kapott. Négy máriást is kért, amiből egyet később meg is adott. A fennmaradó összeget számon kérő bírót pedig megütötte. A következő évben két csirke, egy nyúl és egy bárány volt az „ajándék”, máskor, ha a bíró bárányt nem tudott venni, a commissarius megelégedett a jószág pénzbeli értékével is. 1752-ben szintén egy bárányt, egy köből kukoricát és nyolc icce bort kapott a helyiektől. Ugrára 1753 húsvétja előtt érkezett két kato-

²⁶ MNL HBML IV. A. 1/b. S. Fasc. II. 1771.

²⁷ MNL HBML IV. A. 1/b. B. Fasc. IV. 1753.

na kíséretében, de az *innepekre Váradra bémenvén* hat napig nem volt jelen, ám aapidíjat erre az időszakra is követelte, ráadásul készpénzben. A katonák is pénzben kérték a díjat, végezetül ebédre még egy „ruczát” is kívántak. Emellett szinte elenyészőnek tűnik Kolonics commissarius kihágása, aki Géres lakóitól távolléte idejére isapidíjat követelt.

A fentebbi eset fényében érthetőek Baranyi alispán 1773 februárjában kelt sorai (*szővegét lásd a 2. mellékletben*),²⁸ amelyek rávilágítanak a visszaélések mértékére. El lehet képzelni mekkora károkat okozhatott, ha a végrehajtó biztosok szekérszámra hordták haza a természetbeni ajándékokat – lábas jószágokat, lisztet, kását stb. –, s a meghatározottapidíjak többszörösét is felvették. Példájuk „ragados” volt, mert hasonló kisebb visszaéléseket követtek el a végrehajtást segítő katonák is, valamint a bellicus executorok is. Az ügygel a közgyűlés is foglalkozott: határozatban rögzítették a commissariusi hivatal megszüntetését, és rögzítették a végrehajtásban 1773-ban elrendelt változtatásokat.²⁹

Az 1773 nyarán kiadott alispáni körlevél szerint az adószedés feladata a bírák kötelessége, az executio megtörténteért is ők a felelősek: számukra a határozat kemény büntetést helyezett kilátásba a behajtás elodázására tett kísérletért. Az executor eszerint vagy reguláris katona, vagy – ennek hiányában – a vármegye megbízott tisztviselője, vagy bérelt katonája, aki a helyi bíróval, jegyzővel és esküdttel járja végig a restantariusok házait. Az executio-t a helység kisbírója, vagy fegyveresei útján kell kihirdetni. A továbbra sem fizetőket kalodázással, láncra veréssel, éheztetéssel (!) kell teljesítésre kényszeríteni, legvégső esetben zálogolással lehet őket sújtani.³⁰

Azt, hogy a végrehajtás ennek hatására sem működött sokkal tökéletesebben, bizonyítja az executor katonának kiadott újabb utasítás 1780-ból, ami az új rendszer módosított feltételeit rögzíti. (*Lásd a 3. mellékletet!*)³¹ Eszerint a generalis perceptor osztja szét és irányítja a végrehajtókat³² a particularis perceptorokhoz, ahol az elmaradásokat tartalmazó lajstromokat megkapják. Az egyes településeken a – korábbiakhoz hasonlóan – az előjárókkal kell a házakat végigjárva beszédni az elmaradásokat, a lakosokat sürgetéssel, fenyegetéssel kell ösztönözni, indokolt esetben a helyszínen kalodába zárni és zálogot venni is van felhatalmazásuk. Amennyiben egy hét alatt nem fejeződné be az executio, jelenteni kell a perceptornak, hogy esetlegesen a bíró ösztönzése ügyében intézkedni tudjon, egyébként a kintlevőségek behajtásáig az executornak az adott településen kell maradni. Kifejezetten a bírók korrupciós kísérleteire utalnak azok a megjegyzések, amelyek a bírák „korhelyeskedéseinek”, ajándékkal történő megvesztegetési szándékának azonnali jelentését írják elő. Az elmaradások teljes beszedéséig tilos a végrehajtást végző személy számára „korcsmákon mulatni”, ajándékot elfogadni, sőt, a nem együttműködő, vagy korrupcióra buzdító bírák viselkedését a particularis perceptornak jelenteni kell. Az executorok érkezését és távozását a helyi

²⁸ MNL HBML V. 637/a. 14. k. 15–16.

²⁹ Uo.

³⁰ MNL HBML V. 637/a. 14. k. 27–28.

³¹ MNL HBML IV. A. 1/b. 561. Fasc. I. 1780.

³² A korábbihoz hasonlóan amennyiben reguláris katona nem áll rendelkezésre, a végrehajtást a vármegye szolgálatában álló személy is végezheti.

nótáriusnak kellett nyilvántartani és a particularis perceptornak megküldeni. A reguláris katonák napi fejadaja a hatályos katonai regulamentum szerint történt, a vármegyei alkalmazottak – a korábbiaknak megfelelően – kevesebb ellátásban részesültek.

Az elmaradt adó behajtásának módjára célzó – lentebb teljes szövegükkel közölt³³ – utasítások Bihar vármegye 18. századi történetének olyan, olykor korrupcióval is át-színezett mozzanatait villantják fel, amelyek későbbi, alaposabb hivataltörténeti kutatások során is jól használhatóak lesznek.

Mellékletek

1.

A végrehajtást végző biztosok utasítása³⁴

1771. február 26.

Executor commissariusok instructioja

- 1mo. Az restantiának specificatioját a generalis contributioalis perceptortul kezéhez vivén, magát a viceispánnak minkeelőtte executiora kimenne, béjelentse és az executor onnan kiadandó inuatio szerént kezgye, s continuállya.
- 2do. Nagyobb helységekben, ahol notabilis restantiák léznenk, harmad-, negyed-, és respectiue ötödmagával is valamely ideig lehet, amég tudniillik a bírának és contribuens lakosoknak a restantiák complánatiójában effectussal való igykezetit nem tapasztallya, ellenben midőn az olyan igykezetet valósággal látná, usque effectiuam complánationem, másod-, vagy respectiue harmadmagával ott maradván, a több vele lévő executorokat más szomszéd restáns helyre külgye, jó instructioival.
- 3tio. Mínek előtte a restantiát, ha nem egészlen is, legalább nagyobb résziben valamely communitás nem complánállya, addig a helységből semmi szín alatt az executiot el ne vigye, hanem, ha a bírának helyes okokból való repraesentatiojokra az executionak interimális suspensioja iránt commissiót venne, mely commissiót maga legitimatiojára megtartani szükséges.
- 4to. Minden helységben ahová executiora bémegyen, ezt a rendes módon tarcsa és directioja alatt lévő executorokkal okvetetlen megtartassa, mihelyt az helységben béirkezők, a bírónál bemenetelét megjelentvén, magának és vele lévőeknek a restantiárius gazdáknak szállást rendeltessen és semmikkippen a közönséges falu házához, vagy a bíróhoz ne szállyon, hacsak későn estve nem esik az helységbe való érkezése, még aznap, azonnal reális executiohoz fogjon a főbíróval, nótárius-sal – ahol vagyon – és egy-két esküdt emberrel azon restantiáriusok házához mennyen, akik legtöbbel tartoznak és restálnak és mindaddig onnat ne távozzék,

---

³³ A szövegeket betűhű formában közlöm.

³⁴ MNL HBML IV. A. 1/b. S. Fasc. II. 1771.

még legalább akkor nap az executionális egy garast a restáló le nem teszi, mely executionális garasnak nevezetik ugyan, de nem az executoroké, hanem a contributionális fejiben a bíró kezében adattatik, melyet a bíró az portio lajstromában azonnal feljegyeztetni tartozik. Ezt pedig az executionak elkezdett első hetiben, de

- 5to. Ha történnék az executionak második hétre kelve is ugyanazon helységben megmaradni, akkor naponként az executionak tartása alatt mindvégig két hét executionális garasok fizetésire kell a restantiarius gazdákat rá venni és azt mind a kettőt in defalcationem restantiae a fellyebb megírt mód szerint a bíró kezében adni.
- 6to. Amidőn reguláris militiából lesznek az executor katonák, azoknak akomodációjuk legyen in conformitate belli regulamenti militaris, úgymint az executionak első hetiben mindennap kétszeri jóllakásra való elegendő főtt ítel, kenyírral edgyütt, ital nélkül, második hetiben pedig és azután az executionak végéig a regulamentalis tartás mellett, naponkint minden személyre fog adattatni a közlegénynek egy icze bor, vagy két icze sere, amelyet tudniillik a lakos embernek könnyebb megszerezni, amint is a választás nem az executor katonán, hanem az executiot szenvedő contribuensek minden icze bor, vagy minden két icze ser helyett regulamentaliter in natura ad restrictum pedem compelláló orális portziókhöz képest, úgy az közkatonáknak is egy-egy garast naponként a restantiarius contribuensek tartoznak fizetni, akármeddig is tartsék az executio, a fellyebb megjegyzett punctumnál többet az executorok nem vehetnek fel.
- 7mo. Minthogy némelykor in defectu regulatae militiae domesticus executorokat kellek felvenni, azok iránt ilyen rendelése vagon a tekintetes nemes vármegyének, tudniillik ezeknek is, az executionak első hetiben adattassék kétszer jóllakásra való főtt ítel kenyírral edgyütt, ital nélkül, emellett pedig egy garas, ha történik ugyanazon helységben második hétre kelve is a restantiák miatt is megmaradni, tehát azon második hétben és annak utána valamég az executio ottan tartand, minden személyre tartoznak a restantiariusok az étel és kenyér mellett, egy-egy icze bort is adni, minden készpénz, diurnum nélkül, minthogy az ilyen domestica executiora a tekintetes nemes vármegye fizetett szolgálai szoktak fordíttatni, kiknek esztendősz fizetések az executio idején, úgy mint más szolgálat idejének alkalmatosságával.
- 8vo. Magának az commissariusnak az executionak kezdetitől fogva mindvégig egyaránt tartoznak a restantiariusok naponkint ebídyére elégséges és alkalmatos két tál ételt és egy icze bort, vocsorára is hasonlóképpen két tál ítel és egy icze bort, titulo diurni pedig két garast, ezen maga diurnumát, úgy az domesticusok executorok minden napi garasát naponként megvégye, értvén azon az executionális garason kívül, melyet a regulamentum szerint minden executio alá vett gazdával, az helység bírāja kezében kell, in defalcationem contributionalis fizetni.
- 9no. Valamit maga az commissarius az ítelben (avagy, ha maga akar főzni) az ítelben való requisitumokban felettébb nem válogathat és magát különösen valamely

kölcsiges eledelnek nevére nem kérheti, úgy az executoroknak olyan válogatást, akár reguláris militiából valók, akár pedig domesticusok, meg ne engedgye, hanem a faluban található – testnek táplálására alkalmas és tisztességes – étellel, amilyennel a tisztességes gazda ember szokott élni, megelégedjenek, az ítélt sem edgyiknek, sem másiknak, valamint magának is commissáriusnak pénzül felváltani semmi szín alatt nem szabad, hanem azt in natura kelletik okvetetlen kivenni. Hasonlóképpen nem léssen bort is pénzül felvenni másutt, hanem ahol sem bor, sem ser nem lévén, regulamentum szerént egy garasával compenzállyák a contribuensek, úgy, hogy ha szintén három polturán, vagy nígyen kelne is a korcsmákon a bornak iczéje, annak megváltása fellyebb, mindazáltal a contribuens egy garasnál többet fizetni nem tartozik, ha in natura praestállya.

10mo. Mivel magát a commissariust egy gazdának, főként a szegények közül tartani igen terhes volna, sőt némelynek csak executor katonának tartása is nagy romlására esnek, azért rendeltessen magának proportionále három, négy és több gazdát, úgy az executoroknak is kettőt és respective hármat, kik a bíró rendelése szerint magát a commissariust és az executorokat naponként kielégítsék: egyik ételét, másik italát, harmadik pénzt adván, amit az ilyen competentiát naprul-napra accumulálni és főként a diurnumát a contribuenseknél pretentióban elhadni tellyességgel meg nem engedtetik, hanem azt naponként kell exigálni, amellet valahány gazdánál léznek elrendelve, mindazoktul a contributióban adandó garast, második hétre pedig a két garast valami úton-módon csak megvegyék és a bíró kezében adassék, szorgalmaztatván őket untalan a bírókkal edgyütt a fizetésre, amint is akár alkalmas, akár alkalmatlan idő légyen, az házban, vagy a korcsmán ne üllyenek, hanem a contribuenseket szüntelen és in portione a fizetésre ösztönözzék, kárt mindazonáltal sehol ne tegyenek és verissel, káromlással és mocskos szidalmazással ne illessék, ha történnék a commissárius egy nap két vagy több helyeken is megfordulni, maga diurnumát mindazáltal csak egy helyen vegye fel arra a napra, ott tudniillik, ahol azon napnak nagyobb részét az executorokkal edgyütt eltölti, kiknek hasonlóképpen két, vagy három, vagy több diurnumot ételben, italban, vagy ennek váltságában egy nap, valami szín alatt felvenni, semmi szín alatt ne engedgye.

11mo. Ha úgy tetszik nékiek a helységben való bémenetelkor egy-két lövés által érkezéseket a falu végén sürgettethetik, de a lövésírt semmit ne vegyenek, sub poena refusionis dupplii az emberek között mindazáltal, az uczákon annyival inkább az házakban tellyességgel ne lövöldözzenek. Minden héten a viceispánt és a perceptort az exigált contributionrúl és hollételekrül tudósítsák, specificice feljegyezvén, mely nap micsoda helyben hányadmagával mentek és ott meddig voltak. S azáltal a contributionális pénzbül mennyit exigáltak, mely relatiokat kiseded czédulában a contributiokkal bėjövöktül okvetetlen elkülgýék, minthogy pedig a commissáriusnak diurnuma nem sok, s abból a papírosra, spanyolviaszra kölcséget tenni terhére volna, a relatiohoz megkívántató papíros perceptor uramtul fog kiadattatni, mely relatiokkal a maga diurnualis lajstroma is megegyezék, csak az reábízottakban hűségesen járjon el. Assecurátus legyen abban,

hogy a tekintetes nemes vármegye fáradságát fogja remunerálni diurnumán kívül, melyből a papírosra való költség bűvön kitellyék. Ellenben

12mo. Ha az megjedzett punctumok ellen járván, a tekintetes nemes vármegye által rendeltetett competentáján kívül húz-von, vagy a húzásban-vonásban az executoroknak coniveál praeter restitutionem duppli a szolgálattól való a motioja eránt, magát bizonyossá teheti, valamint ellenben functiojának hűséggel, serénységgel és jó renddel való véghezvitele által, további accomodatiója és promotzioja felől magát assecuratusnak tarthattya.

Modificatum sub generali congregatione, 26a Februarij, 1771. celebrata

2.

Baranyi Gábor alispán körlevelének részlete a biztosok visszaéléseiről és hivataluk megszüntetéséről³⁵

1773. február 24.

Ámbár abban kétségem nincsen, hogy szolgabírák uraimék a tekintetes nemes vármegyének az executor commissariusokat illető minapi végezését annak rendi szerint currentálták, miáltal az adófizető nép több-több kárának és hitetlenséggel való húzzattatásának-vonattatásának további eltávoztatására nézve kénteleníttem hivatalbéli kötelességből ez írásom által ex superabundanti a tekintetes nemes vármegye azon rendelkezését publicálni, hogy tudniillik, az executor commissariusok szolgálattya mostantól fogva eltöröltetett azon okbul, hogy ők a nékiek rendeltetett mindennapi két étellel, ahhoz megkívántató olyan kenyérrrel, amilyennel az adófizető gazdák élni szoktak és két icze borral s két garassal meg nem elégedvén az egész vármegyében mindenütt magoknak napjába nyolcz-nyolcz gazdákat rendeltettek és többnyire mindeniktől, az étel, ital helyett készpénzt vettek, hasonló excessusra tanítván az hadi executorokat is, amellet az helységek bíráival ettek, s bőven ittak, sőt, sertéshússal, szalonnával, aprómarhával, lisztel, vajjal, tojással lencsével, borsóval, s kásával, s több effélékkel rakott szekereket házaikhoz cselédjek élelmére gyakran hazaküldöttek, az adófizető szegény népnek nagy kárával. De azonkívül a nékiek kiadott és az helységeknek currens által egynehányszor publicaltatott instructiot más részben is tellyességgel meg nem tartották, hanem aki garas helyett napjában tizenkettőt s többet is felszedvén, nem hogy a restantariusok házait a bíróval és notariussal sorba járták és az őfelsége adójának kifizetését hites kötelességek szerint szorgalmaztatták volna, hanem inkább a bírakkal s notariusokkal, vagy az helység közönséges házánál, vagy valamely különös háznál béülvén, ettek, hivalkodtak, s a falu közönséges rovására ittak, akár restantiárius, akár maga adóját annak előtte már beadó gazdákon, válogatás és igazság nélkül, valamint a házak sorjába feküdtek, a diurnumot ki egy, ki két garasával, ki hét krajczárjával szedték és ez szerint az őfelsége adójába mérhető pénz is sokszor a magok erszényekbe hasították, mellyel az adónak leszállítását hátráltatták inkább és akadályoztatták, mint-

---

³⁵ MNL HBML V. 637/a. 14. k. 13.

sem előmozdították volna. Ezen okokból tehát (amint fellyebb megjegyeztetett) ennek utána executor commissariusok nem lesznek, hanem amidőn a szükség úgy hozza, fegyverviselő executorok minden commissarius nélkül fognak kiküldettetni, kikkel együtt a bíró, nótárius és más portioszedő esküdt ember házanként járni, a restantiariusokat a fizetésre minden módon nógatni, sőt arestommal, kalodázással, zálogolásokkal (ha különben nem igyekeznének) kénszeríteni tartoznak és ha az adó annak idejébe a cassába bé nem vitettetik, a késedelmeskedő bírákat perceptor uraimék jelentésére processualis szolgabírák uraimék a vármegye tömlöczébe küldik, ahonnan ki nem bocsáttatnak, valameddig a restantia a cassába bé nem fizettetik.

Az executor katonának (amint már három ízben, 1758dik esztendőől fogvást publicáltatott) a restantiarius adófizető gazdák semmivel egyébbel nem tartoznak, hanem napjában elegendő kenyérrel, ebédre és vacsorára elegendő egy tál étellel, amilyennel a közember élni szokott, és egy icze borral, mely bor helyett (ha meg inni nem akarja) a katona egy garast vehet és semmiképpen nem többet, akárhogy folyjék a bornak iczéje a csapszéken. Étél s kenyér helyett ellenben egy pénzt sem szabad néki venni, mert anélkül nem élhet; azok pedig akik nem restantiariusok, csupán szállásadással se terhelhetnek.

3.

A végrehajtást végzők utasítása³⁶

1780. június 12.

Instructio executorum quanti contributorialis anno 1780. 12a Junij elaborata

- 1o. Minekutána a főtiszségek által kirendeltetnek, szükséges magokat generalis perceptor uramnál jelenteni, aki particularis perceptor uraimékre őket el fogja osztani.
- 2o. Particularis perceptor uraimék kezekbe adják a restantiáknak lajstromát és eligazíttyák, kinek hol kellessék kezdeni az executiot.
- 3o. Béérkezvén egyenesen bíróhoz mennyen, a bíró pedig szállítsa olyan contribuenshez, aki legtöbbel adós, nem is lesz szabad olyanhoz szállítani, aki a maga portioját beadta.
- 4o. Azonnal a bírót és nótáriust, vagy ha nótárius a faluba nem volna, egyik esküdt embert magok mellé vévén, szüntelen a restánsokat házanként sürgessék, ösztönözzék, fenyegetssék, sőt, ha olyanok találtatnának, akik a portiofizetést és az executor competentijának megadását ravaszsággal magokról el akarnák háritani, azokat kalodába is tegyék, vagy legfellyebb két annyit érő zálogját elvegyék, de azt a helységből ki ne vigyék, hanem hadják a bíró kezébe és ha az adós 15 nap alatt ki nem váltaná, a helység bírója licitatione mediante eladhassa. Annak az árából az obtingentiáját az olyan lakosnak kifizetvén, s a többit visszaadván.

---

³⁶ IV. A. 1/b. 561. Fasc. I. 1780.

- 5o. Hogyha pedig a bírák restelkednének, minden időhalasztás nélkül particularis perceptor uraimnak tudtára adják.
- 6o. Nem léssen szabad az executornak, valameddig a restantiákat bé nem szedi, korcsmákon mulatni, hanem a maga competentiáját hozattassa a szállásra, tudniillik a restáns contribuensek házokhoz, sőt, ha a bírának korhelykedését észreveszi, azonnal perceptor uramnak tudtára adni köteles.
- 7o. Mivel az executor a restánsok ösztönére küldetik, azért délig és délután sürgesse és a megfizetésre fellyebb írt mód szerént a restelkődeket zaklassa.
- 8o. Hogyha egy hétnél tovább kéntelenítettnek maradni, mindjárt perceptor uramnak tudtára adja, hogy őkegyelme a bírák eránt más rendelést tehessen, valamint hogy,
- 9o. Valamely adományért, vagy kedvezésért nem léssen szabad a helységből mindaddig kimenni, valameddig az egész fundusban kitett restantiát bé nem szedi és szeme láttára perceptor uramnak bé nem viszik, ha pedig feles volna a restantia, amit egy hét alatt beszédett, aztat perceptor uramnak béküldje és onnan parancsolatot várjon, mindazonáltal az idő alatt se heverjen, hanem szüntelen szedettessen és incassáltasson.
- 10o. A regularis katonának és a nemes vármegye stipendiarius szolgálóinak midőn executióra küldetik, minden napra kétszeri jóllakásra való elegendő egyféle főtt étel 2 font kenyérral együtt, ezen felyül az első hétben se bor, se készpénz neki nem competál, hanem a második és következő hetekben az említett ételen kívül lesz egy icze bora, vagy két icze sere, amelyet tudniillik a lakosnak könnyebb megszerzeni, amint is a választás nem az executor katonán, hanem a contribuenszen áll. Ezen felyül, ha többet nem, minden nap egy garast a quantum defalcatiójában a lakoson megvegyen és azt a bíró kezébe adván, a palétába beleíratassa. Ahol pedig sem bor, sem ser nem volna, vagy pedig ha az executor italt nem kívánna, ott az egy icze bor, vagy két icze ser egy garassal felváltattassék. Az altisztnek is statusa szerént ettapalis competentiáját értvén.
- 11o. Hogyha pedig in defectu regulatae militiae aut stipendiariorum incltyi comitatus servitorum domesticus executorokat is kelletik felvenni. Az olyanoknak az egyféle főtt ételen és kenyéren felyül, mindjárt az első hétben, úgy a több következő hetekben is egy garas diurnuma és egy icze bora, vagy két icze sere, avagy ahelyett egy garas minden napra adattassék, úgy, hogy akár több gazdának imponáltatik az említett competentiának megadása, az egy garas diurnumnál, egy icze bornál, egy tál ételnél és kenyérnél fellyebb ne mennyen. Az ételt pedig pénzzel felváltani egyáltalában nem szabad, arra is kell vigyázni.
- 12o. Hogyha egy faluba a competentiát megveszi az executor és még aznap más faluba általmegy, már arra a napra a második faluba semmit se vehessen, következőképpen nem lesz szabad a lódingját egy faluba hagyni és magának a másikba menni, hogy mind a két faluba diurnumot vehessen.
- 13o. A regularis katonának és a nemes vármegye stipendiarius szolgálóinak forsponttal a helységek nem tartoznak, hanem az extraneus executoroknak a legközelebb való

faluba, nem pedig tovább, forspontot rendellyenek, az olyan helységek bírái, akik még a restantiát egészen nem depurálták. Akik pedig a restantiát megatták, forsponttal nem tartoznak.³⁷

- 14o. A bírák kötelességek lesz arra is szorgalmasan vigyázni, hogy az olyan emberek, akiknek kétkezi munkájoknál egyéb módjok nincsen a pénzszerzésben, dologra hajtassanak, úgy, hogy a bíró egynéhány olyan emberek mellé egy esküdtet rendellyen és szőlő, vagy más munkára béküldje. A pénzt pedig azon esküdt által a quantum defalcatiójára maga kezéhez adattassa, azt különösen kinek-kinek palétájára felíratván.
- 15o. Mikor az executor a helységből elmegy, a nótárius által különösen íratassa fel, mely nap érkezett oda és mely nap ment el és azon consignatiót az executor praticularis perceptor uramnak okvetetlenül mennél előbb kezéhez adja.³⁸

---

³⁷ 1776: 13o Akár regularis katona, akár más executor maga alkalmosságán indullyon meg, hanem a többi szanákra a helységek restáns faluról restáns falura forsponton vigyék.

³⁸ 1776: Minden héten tartozni fog az executor katona perceptor uramat tudósítani, micsoda progressust tett és tehet, melyik helységbe, hogy úgy tudhassa perceptor uram ki, és hol légyen, és szükséges-é azon helyre erősebb assistentia, nem pedig úgy mint eddig, hogy alig lehetett kitudni, merre járnak és mit mívelnek.